

Turquia i actualment es troba dividida pels conflictes polítics que van afectar la regió, que han tingut un fort efecte sobre les seves polítiques d'habitatge. En aquesta entrevista, Martino Tattara, cofundador de DOGMA (amb Pier Vittorio Aureli) i Caglayan Ayhan-Day parlen amb Roberto Soundy, encarregat del Programa d'habitatge productiu *Posconflict Laboratory*, sobre el paper de l'arquitecte a l'hora de proposar formes, eines i polítiques que puguin donar solucions per a l'habitatge a gran escala amb la finalitat de resituar o regenerar el parc d'habitatge insuficient de la ciutat.

Turkey and is currently a divided city where the troubled political climate that has afflicted the region has had a dramatic effect on housing policies. In this interview, Martino Tattara, co-founder of DOGMA (with Pier Vittorio Aureli) and Caglayan Ayhan-Day talk with Roberto Soundy, from the "Posconflict Laboratory" Productive Housing Programme, about the role of the architect in devising forms, tools and policies for large-scale housing solutions in order to relocate or regenerate the city's deprived housing stock.

- A: Províncies afectades per emigracions i immigracions de desplaçats a la República de Turquia
Provinces affected by emigrations and immigrations of displaced people in the Republic of Turkey.
- B: Províncies afectades per immigracions de desplaçats a la República de Turquia
Provinces affected by immigrations of displaced people in the Republic of Turkey.

DIYARBAKIR: HOUSING THE CITY

Diyarbakir: allotjar la ciutat

Entrevista a Martino Tattara (DOGMA) i Caglayan Ayhan-Day, per Roberto Soundy

Roberto Soundy: Quan pensem en un territori profundament dividit i disputat com ara Diyarbakir, els desplaçaments forçosos són la primera cosa que ens ve al cap. Amb més de 3.000 pobles arrasats, el conflicte social i polític que ha assolat la regió durant els darrers trenta anys ha alterat profundament les polítiques nacionals i municipals d'habitatge. Per a vosaltres, quina és la importància de l'habitatge i la possibilitat d'un projecte per a la ciutat en un context de conflicte?

Martino Tattara i Caglayan Ayhan-Day: Tothom té dret a un habitatge i a un recer adequats. Tant si et trobes enmig d'una zona en conflicte com d'una ciutat en festes, necessites una casa segura, un lloc que puguis anomenar casa teva. I, tanmateix, especialment durant els conflictes polítics prolongats, veiem assentaments sencers evacuats, pobles cremats, civils forçats a marxar de la nit al dia, des de nuclis rurals a centres urbans, deixant enrere formes de vida i enduent-se només els records.

Aquesta és la història de Diyarbakir. Quan vam començar el nostre projecte a la ciutat, volíem assegurar al voltant d'una mateixa taula arquitectes locals i internacionals, acadèmics, govern central i local i ONG locals, i aconseguir que col·laboressin per proporcionar formes d'habitatge adequades a les comunitats desplaçades que vivien a Diyarbakir en condicions d'insalubritat i pobresa (normalment en cases ocupades). Vam considerar que,

Diyarbakir: Housing the City

An interview with Martino Tattara (DOGMA) and Caglayan Ayhan-Day by Roberto Soundy

Roberto Soundy: When we think about a profoundly divided and disputed territory like Diyarbakir, displacement is the first thing that springs to mind. With over 3,000 villages destroyed, the social and political conflict that has pounded the region over the last thirty years has caused a deep gash in national and municipal policy on housing. In your opinion, what is the significance of housing and what are the possibilities for a project for the city in the face of conflict?

Martino Tattara and Caglayan Ayhan-Day: Everyone has a right to adequate housing and shelter. It does not matter whether you are in the middle of a conflict zone or a festival; everyone needs a safe house, a place to call home. However, especially during prolonged political conflicts, one sees whole settlements being evacuated, villages burned, civilians forced to relocate overnight, from rural to urban settlements, leaving their livelihoods behind, and left with only memories.

This is the story of Diyarbakir. When we started our project in Diyarbakir, we wanted to bring international and local architects, academics, central government, local government, and local NGOs together around the same table, and get them to collaborate on how to provide adequate housing for the displaced communities who had been living in impoverished and unhealthy conditions – usually in squatter houses – in Diyarbakir. We thought

si aconseguíem incorporar com a àrbitres les comunitats desplaçades, si ens indicaven on començar, si ens deien què volien i revisaven el treball que havíem fet, potser podríem crear un espai per a una mena de procés terapèutic.

Al cap i a la fi, parlar d'edificis, jardins, patis i projectes urbanístics té el potencial de generar menys confrontacions i prejudicis que

that if we could incorporate the displaced communities into the project as arbitrators, to guide us regarding where to start, to tell us what they want, to review the work we have done, perhaps we could open a space for a therapeutic process of sorts.

After all, talking about buildings, gardens, courtyards and urban plans has the potential to be less confrontational and less biased

than talking about imprisonment, ongoing conflict in the mountains, bans on the native language or unfair economic and social policies. Still, talking about housing can be equally productive: it juxtaposes stories about village and city, past and present, suffering and joy. So, we thought housing was a good place to start: it is an urgent need for the displaced communities living in squatter houses, and providing it is an indisputable obligation for the local and central government bodies. It is an academic and technical issue where professional expertise is required, and it is a social issue in which the experience and mediating role of NGOs are vital.

Destrucció d'un poble; terra arrasada per una campanya militar.

Destruction of a village; scorched-earth military campaign.

Urbanització de Diyarbakir; *gecekondu* (assentament de barraques) cap a la muralla de la ciutat.

Urbanisation of Diyarbakir; *gecekondu* (barracks settlement) towards inner city wall.

parlar sobre empresonaments, conflictes a les muntanyes, prohibició de l'idioma propi o polítiques econòmiques i socials injustes. I, tot i això, parlar sobre habitatge pot ser igualment productiu: juxtaposa històries del poble i la ciutat, el passat i el present, el sofriment i el plaer. O sigui que vam pensar que l'habitatge era un bon punt de partida: és una necessitat urgent per a les comunitats desplaçades que viuen en cases ocupades, una obligació indiscutible que han de satisfer els organismes governamentals locals i centrals, una qüestió acadèmica i tècnica que requereix perícia professional i un problema social en el qual l'experiència i el paper mediador de les ONG és vital.

RS: Entendre el paper de les tipologies d'habitatge esdevé un factor clau, si es té en compte el flux continu de migracions forçades des de l'àmbit rural, especialment a partir de la dècada de 1990. Com es poden adaptar formes alternatives d'arquitectura domèstica a necessitats culturalment diverses de la població?

MT CA: Diyarbakir planteja nombrosos reptes relacionats amb les tipologies d'habitatge i arquitectura domèstica i els seus vincles amb les necessitats i desigs de la població existent. L'actual producció d'habitatges, ja sigui resultat de forces especulatives del mercat immobiliari o de l'institut oficial d'habitatge social (TOKI), està dominada per un únic model "global" (edificis d'apartaments de formigó d'entre 10 i 15 plantes aproximadament) que, en el cas de Diyarbakir, ha monopolitzat les promocions d'habitatge en les dues darreres dècades. Aquesta tipologia no té cap relació amb l'estructura urbana tradicional de la regió, caracteritzada per un dens patró de carrerons i cases amb dos patis, ni tampoc amb el clima local, d'estius llargs i extremadament càlids. Malgrat la pobre qualitat constructiva i el pobre comportament climàtic dels edificis d'apartaments "moderns", aquest és encara avui el model que representa, per a la majoria de la població, el símbol d'una vida urbana moderna. Proposar formes alternatives d'arquitectura domèstica a Diyarbakir és, per tant, un repte social i antropològic així com un desafiament urbà i arquitectònic. En els nostres treballs, hem abordat el projecte d'habitatge i arquitectura domèstica com a element indestructible de la possibilitat de canviar la forma de vida i de subsistència de la població afectada. Vam intentar comprendre les pràctiques socioeconòmiques i els espais vitals de la gent de Diyarbakir, i

RS: Understanding the role of typology becomes critical, considering the continuous influx of forced rural migrations, especially since the 1990s. How can alternative forms of domestic architecture accommodate for the culturally disparate needs of the population?

MT CA: Diyarbakir presents many challenges related with housing typologies and domestic architecture and their links to the needs and desires of the current population. Current housing production, whether the result of speculative real-estate forces or of the governmental agency for social housing (TOKI), is dominated by one unique 'global' model – a multi-apartment concrete block unit with approximately 10 to 15 floors – that in the case of Diyarbakir has monopolised housing development over the last decade or two. This typology has no relation with the traditional urban structure of the region – characterised by a dense pattern of narrow alleys and two-courtyard houses – nor with the local climate, characterised by extremely hot and long summers. Despite the poor construction and the poor climatic performances of these 'modern' units, this model still represents, for the majority of the population, the symbol of modern urban living. Proposing alternative forms of domestic architecture in Diyarbakir is therefore a social and anthropological challenge as well as an urban and architectural one. In our work, we approached the housing and domestic architecture project as inseparable from the possibility of changing the lives and livelihoods of affected people. We tried to understand the socioeconomic practices and living spaces of people in Diyarbakir, and we explored ways of opening up spaces of possibility within existing urban conditions. We also tried to

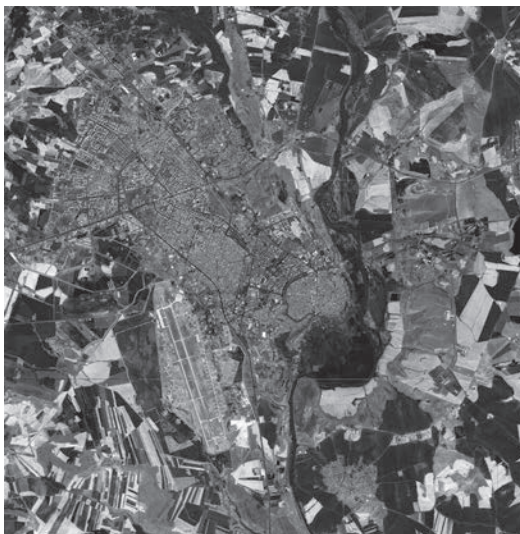

Foto aèria de Diyarbakir de 2006 (esquerra) i de l'anell del tramvia proposat (dreta). Mentre que l'anell s'estableix com un mecanisme de trànsit, la jerarquia de la ciutat reformulada per accedir a aquesta nova infraestructura es veu reforçada per una sèrie d'intervencions al llarg de si mateixa; d'aquesta manera s'intenta definir un centre més enllà de Suriçi.

Aerial picture of Diyarbakir in 2006 (left) and proposed tram ring (right). While the ring is established as a transit mechanism, the reframed city hierarchy initiated by access to this new infrastructure is reinforced by a series of interventions along itself; these attempt to define a centre beyond Suriçi.

vam explorar diferents maneres d'obrir espais per a noves possibilitats en el si del context urbà existent. I també vam intentar tenir molt present el fet que cal entendre les condicions actuals a Diyarbakir tal com són avui dia, i afrontar-les com a tals.

RS: Més enllà de l'habitatge concebut com a solució per a uns estàndards de vida més alts tant de la població en general com de la desplaçada, també està en joc la possibilitat de construir una nova idea de ciutat. Quin paper poden tenir els agents nacionals i municipals, com també els promotors, les ONG i la societat civil, a l'hora de qüestionar les formes tradicionals de regeneració urbana?

MT CA: La qüestió de la regeneració urbana a l'interior de les ciutats turques té avui dia una importància cabdal, ja que a TOKI li ha estat encomanada la nova i urgent tasca d'emprendre projectes de transformació urbanística a tot Turquia, en comptes de limitar-se a afegir nous complexos residencials de gran escala a la perifèria de les ciutats turques. Tal com ja han demostrat nombrosos casos internacionals i descrit molts sociòlegs, la regeneració urbanística desencadena sovint processos de gentrificació i desplaçament de la població resident en determinades zones de les ciutats. En el cas de Diyarbakir, aquest risc existeix especialment, sens dubte, a l'antiga ciutat emmurallada (Suriçi, un barri d'aproximadament 71.000 habitants), on actualment els preus del sòl són molt baixos i on l'adquisició d'aquest sòl amb finalitats especulatives s'iniciaria tan bon punt hi hagués indicis de voler millorar la zona.

Amb el nostre projecte hem intentat proposar una forma alternativa d'abordar l'actual paisatge urbà de la ciutat centrant-nos en el potencial de l'arquitectura per intervenir en la lògica tant econòmica com social del procés de transformació, establint un equilibri entre les inversions per a les noves empreses de les classes mitjanes i el potencial que poden oferir els habitants actuals. Això ha estat particularment difícil atès que la comunitat que hi viu actualment es va traslladar al barri durant les onades migratòries de les tres darreres dècades i les autoritats de la ciutat no la reconeixen com a "autòctona". De fet, per a molts ciutadans locals, els actuals habitants senzillament haurien de ser traslladats a altres zones de la ciutat i deixar les cases i els barris per a uns habitants més pròspers, cívics i benestants. Per tal de contrarestar aquesta visió, hem intentat demostrar que va ser específicament aquesta població immigrant, amb un origen i un estil de vida rurals, la que ha estat capaç d'adaptar-se a les antigues estructures de la ciutat vella i les seves decadents cases amb pati. Aquesta gent va establir uns models d'economia formal i submergida, com també de solidaritat, que estaven directament lligats a la forma urbana i arquitectònica d'aquesta part de la ciutat. Les seves cases d'autoconstrucció no eren tan boniques com les històriques, i potser van malmetre encara més algunes de les estructures originals de les cases històriques que ocupaven, però va ser també gràcies a ells que la ciutat vella és encara tan interessant i atractiva des d'un punt de vista social. Gràcies a ells, la ciutat vella encara sobreviu com a hàbitat únic i ple de vida que permet una forma específica de solidaritat i organització social.

emphasise that the conditions of Diyarbakir today have to be understood on their own terms, and dealt with as such.

RS: Beyond housing intended as a solution for offering higher living standards to a displaced and general population, the possibility of constructing a new idea of the city is at stake. What roles may national and municipal stakeholders, but also developers, NGOs and civil society play in questioning traditional modes of urban renewal?

MT CA: The issue of urban renewal of the inner parts of Turkish cities is of paramount importance today, since TOKI has recently been assigned the new and urgent task of carrying out urban transformation projects all over Turkey, instead of just adding new, large-scale residential estates on the outskirts of Turkish cities. As many international cases have shown, and as many sociologists have already described, urban renewal often triggers processes of gentrification and displacement of the existing population living in certain parts of the city. In the case of Diyarbakir, the risk of gentrification is indeed present, especially in the ancient walled city – Suriçi, a neighbourhood with approximately 71,000 inhabitants – where land prices are currently greatly devalued and where speculative purchasing

Fotografia aèria de Suriçi. Actualment Suriçi es caracteritza per disposar d'un gran nombre de solars buits distribuïts irregularment al llarg de la ciutat, que s'han convertit en l'emplaçament de noves unitats d'habitatge.

Aerial picture of Suriçi. Suriçi is currently characterised by a large number of vacant parcels that are evenly distributed across the city and that have become the location for the new proposed housing units.

Diyarbakir el 1939.

Diyarbakir in 1939.

of land would begin as soon as there are any indications that the area might be improved.

With our project, we attempted to propose an alternative way of addressing the current urban landscape of the city, focusing on the potential of architecture to engage in both the economic and the social logic of the transformation process, striking a balance between investments for new middle-class enterprises and the potential that the current inhabitants could offer. This was particularly difficult as the current community moved into the neighbourhood during the migration waves of the last three decades and is not recognised by the city's authorities as 'autochthonous'. Indeed, for many local citizens, current inhabitants should simply be relocated to other parts of the city, leaving their houses and neighbourhoods for more prosperous, local, wealthy inhabitants. In order to counter this approach, we tried to show how it was especially this migrant population, with a rural background and view of life, that has been able to adapt to the older structures of the old city and its decaying courtyard houses. They established patterns of formal and informal economy and of solidarity that were directly linked to the urban and architectural form of this part of the city. Their self-built houses did not look as beautiful as their historical counterparts, and they may have further damaged some of the original structures in the historical houses they occupied. But it is also thanks to them that the old city is still socially very exciting and inviting. Thanks to them, the old city is still able to survive as a unique and lively habitat facilitating a specific mode of social solidarity and organisation.

Avoiding discussion on 'origins' and on whether someone has more 'right' to be a dweller in a certain part of the city than someone else, it seemed to us that triggering a new process of displacement would be devastating not only for those affected, but primarily for the neighbourhood and the process of renewal that is, especially in this case, associated with its preservation. This principle was and still is difficult to get across, and we feel that it is the task of NGOs and civil society initiatives – the most progressive component of Turkey – to question traditional modes of urban renewal before municipal and national stakeholders.

Ens va semblar fonamental evitar la discussió sobre els “origens” i si algú té o no més “dret” que algú altre a habitar una determinada part de la ciutat, ja que encetar un nou procés de desplaçament seria devastador no només per als afectats sinó també bàsicament per al barri i per a un procés de regeneració que, especialment en aquest cas, està vinculat a preservar-lo. Aquest principi va tenir, i encara té, una mala acollida, i pensem que són les ONG i les iniciatives de la societat civil—el sector més progressista de Turquia—les que tenen la tasca de qüestionar les formes tradicionals de regeneració urbana davant dels agents municipals i nacionals.

RS: A mesura que les negociacions entre el Partit dels Treballadors del Kurdistan (PKK) i el govern turc avancen, creixen les perspectives d'un acord negociat per a les famílies turques separades durant dècades de conflicte. Encara és possible que Diyarbakir visqui novament l'arribada d'immigrants, tot i que aquesta vegada en forma de repatriacions. Pel que fa a aquesta qüestió, quin paper pot tenir la política del govern local en la producció d'habitatge social com a projecte?

MT CA: Probablement és massa aviat per parlar d'una repatriació d'aquesta índole per als kurds a Turquia, però si mai hi ha d'haver un exemple de promoció d'habitatge social al país, el més probable és que tingui lloc en una ciutat governada pel

partit polític kurd. Possiblement com a resultat d'una lluita política i d'un sofriment que ja duren molts anys, els kurds turcs tenen una passió, una implicació i un anhel únics per un entorn urbà i cultural bonic, pacífic i igualitari. A les ciutats de l'est i el sud-est de Turquia administrades pel partit polític kurd sembla que els governs locals tenen un pes més gran en l'opinió i l'actitud públiques i un paper més actiu a l'hora de crear un entorn urbà més viu des del punt de vista social i cultural. Això és, sens dubte, un gran avantatge que facilita la producció social col·lectiva del paisatge urbà. Tanmateix, els projectes d'habitatge requereixen molt de temps i recursos per a qualsevol govern local. Un govern local decidit a maximitzar l'interès públic en les polítiques de planificació urbanística en comptes del benefici econòmic assumiria uns grans riscos polítics i econòmics, però tan bon punt la resistència del govern local a assumir aquest excessiu risc es veiés superada gràcies a exemples reals de revocació de permisos d'edificació que permetessin, entre altres coses, augmentar les zones verdes al centre mateix de la ciutat, això també podria obrir lentament el camí cap a un canvi en la demanda d'un tipus diferent d'habitatge per part de la població local. Si hi hagués incentius locals com ara una reducció o una agilització dels tràmits municipals per a les cooperatives d'habitatges que es comprometessin a construir obres socials com a part dels seus projectes, si el municipi aprofundís en la creació d'associacions a petita escala entre diferents agents per tal d'establir un exemple de projecte d'habitatge social dissenyat de forma col·lectiva, aleshores l'opinió pública potser també començaria a afavorir la creació de societats formades per diversos agents que maximitzessin el capital social urbà en comptes de l'econòmic. En altres paraules, també podríem observar una situació en què uns poderosos agents locals governamentals i no governamentals serien decisius per canalitzar els desigs sobre planificació i paisatge urbans. En una situació com aquesta, els interessos privats, independentment del seu capital econòmic, no podrien ignorar els interessos locals a l'hora d'acumular beneficis i haurien de dissenyar i executar projectes sense oblidar la necessitat d'obtenir l'aprovació d'una estructura de govern local profundament democràtica.

Casa pati a Suriçi. Amb capacitat per dur a terme les activitats de tots els membres de la família, el pati esdevé l'espai central de la casa. S'hi pot menjar i fer les tasques de la llar, llegir, entretenir els veïns, etc. El microclima del pati canvia d'acord amb l'hora del dia i l'època de l'any.

A courtyard house in Suriçi. Accommodating the activities of all its family members, the courtyard forms the central space of the house. There one can eat, do household chores, read, entertain neighbours, etc. The courtyard's microclimates shift according to the time of the day and season.

RS: As negotiations between the PKK (Kurdistan Workers' Party) and the Turkish government advance, the prospects of a negotiated settlement grow for Kurdish families separated by decades of conflict. Diyarbakir may yet again find another influx of inhabitants, only this time in the form of repatriation. In this respect, what purpose may local government policy represent in the social production of housing as a project?

MT CA: It might be a little early to talk about such repatriation for the Kurds in Turkey. But if there will ever be an example of social housing being produced in Turkey, that will most likely take place in a city run by the Kurdish political party. Probably as a result of long years of political struggle and suffering, Kurds in Turkey have a unique passion, engagement and longing for a beautiful, peaceful and egalitarian urban and cultural environment. In cities run by the Kurdish political party in the Southeast and East of Turkey, the local governments seem to have a greater influence on public opinion and attitudes, and a more active role in creating a lively social and cultural urban environment. This is indeed a great advantage that facilitates the social and collective production of urban landscape.

However, housing projects take up a lot of time and resources for any local government. A local government determined to maximise public benefit rather than financial profit in urban planning policies would be taking great political and

Una nova casa pati per a un emplaçament buit a Suriçi (projecte de Gabriel Cuéllar).

A new courtyard house for a vacant site in Suriçi (project by Gabriel Cuéllar).

economic risks. But once local government's resistance to undue urban profit is supported with actual examples of withheld building permits, increasing urban green areas right within the city centre and so on, this might slowly pave the way for a change in local people's demands for different types of housing as well. If there are local incentives such as faster or less municipal paperwork for housing cooperatives that promise to build social facilities as part of their projects, if the municipality further develops a small scale multi-stakeholder partnership to set an example of such a collectively designed social housing project, then public opinion might also change towards developing multi-stakeholder partnerships, maximising social rather than economic urban capital. In other words, we could also envision a situation in which powerful local governmental and nongovernmental actors have the upper hand in channelling desires related to urban landscape and planning. In such a situation, private interests, regardless of their economic capital, would be unable to sidestep local interests in their pursuit of accumulation and profit, and would have to devise and develop their projects bearing in mind the need to win the approval of a deeply democratic local governmental structure.